

ZNAK HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY.
LES ARMES DE LA VILLE DE PRAGUE.

Provedl Frant. Kysela.

ZNAK HLAV. MĚSTA PRAHY

LES ARMES DE LA VILLE
DE PRAGUE

JEHO VYOBRAZENÍ S VYSVĚTLENÍM

KTERÉ NAPSAL

Dr. VÁCLAV VOJTÍŠEK

ARCHIVÁŘ HLAV. MĚSTA PRAHY

V Praze 1928

NÁKLADEM DŮCHODŮ OBCE HLAV. MĚSTA PRAHY

MINISTERSTVO VNITRA Československé republiky
výnosem ze dne 16. června 1927 č. 34798-27 podle § I o
zákona ze dne 30 března 1920 č. 252 sb. z. a n. a § 10
vládního nařízení ze dne 20 prosince 1920 čís. 12 sb. z. a
n. schválilo znak hlav. města Prahy, jak se na něm usneslo
ústřední zastupitelstvo hlav. města Prahy ve schůzi dne
1. července 1926. Tím se dostalo zmohlé a zvětšené

hlavě obnoveného a rozšířeného československého státu, Veliké Praze,
uskutečněné podle zákona ze 6. února 1920, znamení, které se všeobecně zavádí
ve všelikých úředních potřebách a které bude město Prahu nejen
representovati, nýbrž i jeho práva a právní vztahy i náležitosti vyjadřovati.
Nerozlučně spjato s veškerým městským vývojem bude mítí nárok na úctu
občanstva, a zaslouží-li, aby bylo všeobecně známo, je potřebí, aby mu bylo i
rozuměno a aby správně bylo pojímáno.

Popis znaku hlav. města Prahy může se dítí v těchto slovech: Na červeném
štítu, dole zakulaceném, napříč se táhne zlatá zeď z čtverhranatě tesaných
kamenů se stříbrným cimbuřím a otevřenou branou o zlatých dvoukřídlých
vratech a o zlaté vytažené mříži a od spodku brány vyniká pravá mužská ruka,
která drží meč, k ráně napřážený; ze zdi vyrůstají tři zlaté věže, rovněž z
čtverhraně tesaného kamene, z nichž střední je vyšší a širší, a každá je
prolomena jedním oknem, svrchu má zlaté cimbuří a zlatou střechu, obě krajní
stanovou se zlatou makovicí, prostřední valbovou se dvěma zlatými
makovicemi; na štítu jsou postaveny tři kolčí helmy, pokryté červenožlatými
fafrhochy a zdobené zlatou korunou; prostřední nese klenot rostoucího
stříbrného dvouocasého lva se zlatou čelenkou a zlatou zbraní, jemuž na prsou
je vidětí červený štítek s modrým trojvrším a stříbrným patriarším křížem,
vztyčeným na prostředním vršku, postranní podepírají praporce, pravá 22, levá
23, z nichž na každé straně 9 je rozvinutých a barevných, kdežto ostatní jsou
jen zlatými žerděmi viditelné. Štít drží s každé strany stříbrný lev o dvou
ocasech se zlatou čelenkou a se zlatou zbraní, stojíce na zlaté lípové ratolesti, o
niž se i štít opírá; přes ni visí červená, ze spodu zlatá stuha, kteráž nese nápis
zlatých písmen „Praha matka měst“.

Znak, takto sestrojený, jest oslavou dvou velikých událostí: povýšení
Prahy na hlavní město svobodného národního státu, uvedeného v život

výsledkem světové války a šťastným převratem 28. října 1918, a vyplnění ideálu dávných dob, spojení 37 měst a obcí v širém okruhu s městem Prahou, vznik Veliké Prahy, kterýž byl přímým důsledkem nového stavu. Proto byl za klenot ustaven na prostřední. helm dvouocasý lev s erbem Slovenska na prsou, převzatý z malého státního znaku Československé republiky, aby vyjadřoval postavení Prahy v tomto státním útvaru, a proto bylo na postranní helmy zasazeno 45 praporců; praporce určují počet měst a obcí, sloučených ve Veliké Praze, a jestliže rozvinuté a v barvách provedené praporce označují staré části Prahy (I.-VIII.) a kdysi samostatná města, pouhé žerdě připomínají obce bez městského práva, které vešly do mohutného svazku. Počítají-li se rozvinuté praporce od prvního plně viditelného na levé straně k prvnímu zcela viditelnému na pravé straně, dále k druhému na levé straně, k druhému na pravé straně, k třetímu na levé straně atd., jdou po sobě praporce Starého města, Nového města, Malé Strany, Hradčan, Židovského města, Vyšehradu, Holešovic a Buben, Libně, pak Břevnova, Bubeneč, Karlína, Košíř, Smíchova, Král. Vinohradů, Vršovic, Vysočan a Žižkova. Barvy praporců jsou odvozeny od bývalých městských erbů a seřadění bylo provedeno tak, že se k praporcům osmi čtvrtí někdejší Prahy připojují praporce připojených měst v abecedním postupu.*

Tyto prvky jsou v znaku hlav. města Prahy zcela nové. Ale ostatní složky jsou starého původu, a byly podrženy, aby byla zachována kontinuita se starým pražským znakem, pokud byly odkazem dob slávy a dostalo se jim i uznání a posvěcení v novém času. Jestliže před vznikem Československé republiky město Praha byl celek o 8 částech, skládalo se tak ze čtyř někdy

* *Staré město* má barvy (od spodu) stříbrnou, červenou, zlatou; *Nové město* stříbrnou, červenou, zlatou (obojí podle privilegii císaře Fridricha III. z r. 1475 a 1477); *Malá Strana* modrou, stříbrnou; *Hradčany* modrou, stříbrnou (obojí odvozeny od erbu hradby s pěti věžemi a erbu věže); *Židovské město* zlatou pečeti Šalamounovu na červeném poli (podle starého židovského praporce a pečeti obce); *Vyšehrad* modrou, zlatou (podle zlatých dvou zkřížených klíčů na modrém poli); *Holešovice-Bubny* červenou, bílou (byly pouhými obcemi užívaly v pečetech českého lva); *Libeň* stříbrnou, modrou, červenou (podle městské pečeti sestrojené ze znaků bývalých držitelů v době poddanství); *Břevnov* modrou, stříbrnou, modrou, stříbrnou (podle erbu břevnovského kláštera, který byl užíván za městský erb); *Bubeneč* červenou a bílou (erb zdí s branou a stříbrného berana nad ní); *Karlín* červenou, bílou (znak zlaté lodě se stříbrnou plachtou, ozubeným kolem a stříbrným lvem); *Košíře* zlatou, modrou, bílou (znak štítu napříč polovičného, v horním poli modrém tři stříbrné nože, v dolním zlatém modrý lev); *Nusle* stříbrnou, zelenou, modrou (štít kolmo

samostatných pražských měst, Starého města, Nového města, Malé Strany a Hradčan, které byly sloučeny z rozkazu císaře Josefa II. r. 1784, a k nim se přidružilo postupně Židovské město (1851), Vyšehrad (1883), Holešovice-Bubny (1884) a Libeň (1901). Město v tomto rozsahu uchovávalo si bez proměny erb Starého města pražského z doby jeho samostatnosti, jak bylo ustanoveno r. 1784 a 1808, a tento erb byl udělen Starému městu pražskému r. 1649 od císaře Ferdinanda III. Byla to odměna za uhájení Prahy proti Švédům, a tehdy se dostaly do městského erbu prvky, které způsobily, že stará Praha nemohla dát bez přeměn věcí znak nové svobodné Praze. Bylyť připomínkou a oslavou události, kterouž možno nazvat z nejtragičtějších v pražských a českých dějinách, neboť rok 1648 znamenal zapomenutí a zapření všech českých tradic i minulosti, když pražské obyvatelstvo, ovšem násilím předchozích desítek let přivedené a cizími živly promíšené, chopilo se zbraně na pomoc císaři a katolické církvi proti těm, kdož nesli pomoc spoutanému a ubíjenému národu, provázeni touhami a obětmi neumdlévající české emigrace. Černé stíny dvouhlavého orla s iniciálkou F.III. (Ferdinandus III.) 12 praporečků, které označovaly počet měšťanských setnin, v nichž Pražané stáli v boji, těžce byly neseny od dob, kdy se probouzelo české vědomí, a proto i den převratu 28. října 1918 zasáhl tyto části městského pražského znaku, kterýž od té doby byl zkomolen a nemohl se celý státi podkladem pro další vývoj.

Znak Starého města pražského, daný r. 1649 a platný až do r. 1918, nebyl znak zcela nový, nýbrž byl to polepšený a rozhojněný staroměstský erb dřívější a představoval už třetí stupeň vývoje staroměstského znaku. Není pochyby, že Staré město pražské, které mělo na své pečeti zvláštní znamení, velmi podobné potomnímu erbu, přisvojilo si městský

půlený, v pravé stříbrné polovici erb českého lva a pod ním vrch s vinnou révou, v levé červené polovici polovice pražského znaku); *Smíchov* zlatou, červenou, stříbrnou (stříbrná zeď s branou a stříbrnými věžemi, v bráně ruka s mečem, nad prostřední věží černý orel provázený s každé strany 6 pestrými praporky, po stranách krajních věží český erb a erb stříbrné věže na černém pahorku); *Králov* Vínobradý červenou, bílou, červenou, bílou (stříbrná hradba s branou a dvěma stříbrnými věžemi, mezi nimi sv. Václav držící hrozny a mající na rameni český erb); *Vršovice* modrou, červenou, stříbrnou (štit kolmo půlený, v pravé polovici napříč dělené nahoře v stříbrném poli český erb, dole modré pole se zlatou vrší a dvěma zkríženými stříbrnými širočinami se zlatými topůrkami; levá červená polovina s polovinou pražského městského erbu); *Vysočany* zelenou, červenou, stříbrnou (štit kolmo půlený, v pravé červené polovině český lev, v levé napříč dělené polovině nahoře černě obalená homole cukru, na které stříbrné ozubené kolo, dole tři zelené pahorky a na každém vinná réva); *Žižkov* červenou, zelenou, stříbrnou (stříbrná zeď s branou a věží, po níž se pne vinná réva, v pravo věže poprsí Karla IV., v levo poprsí Jana Žižky z Trocnova).

erb teprve v husitských vojnách, kdy se neobyčejně rozmohlo, dosáhlo svobody a znamenalo velkou vojenskou sílu. Tehdy to byla na červeném štítu stříbrná městská hradba s otevřenou branou a se třemi stříbrnými věžemi, a toto znamení bylo pokryto slávou z vojenských činů Staroměstských. Když pak Staroměstští r. 1462 po boku krále Jiřího z Poděbrad poskytli vojenskou pomoc císaři Fridrichovi III. proti odbojnému městu Vídní a rakouským stavům, tento panovník s vědomím českého krále Vladislava Jagelovce prokázal jim odměnu, obdarovav jejich městský erb. Proměnil stříbro zdi a věží ve zlato - jen hradební cimbuří zůstalo stříbrné - a na štít ustavil helm s císařskou korunou, které přidružil dva české lvy za strážce. A právě tato druhá podoba staroměstského erbu dala základ císaři Ferdinandovi III., když zušlecht'oval podle svého mínění erb Starého města.

Jestliže takový byl předchozí vývoj znaku města Prahy, nemůže být s podivem, že Veliké Praze nebyl dán erb zcela nový, nýbrž že bylo navázáno na to, co zasluhovalo ohledu a úcty. Městská hradba s branou a věžemi na červeném štítě, dědictví slavné husitské doby i panování Jiřího krále, bylo převzato, a to tím spíše, že toto znamení bylo vztyčeno nad Starým městem i při protihabsburském povstání r. 1547 a 1618-1620. Snad protihabsburský smysl tohoto erbu byl cítěn i našimi legionáři, a když se formoval pražský pluk v zahraničním československém vojsku na Rusi, na jeho prapor byl vložen tento symbol, maje v bráně i ruku s mečem, odznak odvahy a statečnosti. Tato složka byl přídavek císaře Ferdinanda III., ale podrželi-li ji naši legionáři, dávající jí právě opačný smysl nežli její původce, právem mohla být převzata do nového znaku hlav. města Prahy, aby vyslovovala zmužilost a odhodlanost města v boji za svobodu i v další její službě.

Stará císařská koruna, darovaná kdysi Fridrichem III. v uznání pomoci prokázané římské říši a ponechaná Ferdinandem III. v podobném významu, nebyla vnesena do nového erbu, neboť v dnešních poměrech neměla by ceny a byla by nesrozumitelným archaismem. Za to byli ponecháni dvouocasí lvové jako strážci erbu, aby projevovali oporu města Prahy v české zemi a těsný vzájemný vztah s českou půdou. Zcela nový je pak nápis na stuze, visící přes lipovou větev, „Praha matka měst“ - jestliže je ve znaku vyznačeno zvláštní místo Prahy v československém státě, její rozmach z české síly a nebojácnosti,

heslo chce říci, že Praha v popředí československých měst jako „metropolis“ chce vykonávat nové povinnosti a poslání.

Hlavní město Praha dostalo tímto způsobem znak, který není nahodilý, nýbrž má ideový podklad a plný význam. Minulost spojuje se v něm s přítomností, a co jimi oběma bylo dáno v jednotném celku, harmonicky se spojuje. Snad nové době mohly by se zdát protismyslnými některé složky, v nichž proniká vojenská povaha erbů, zvláště helmy na štítě, ale v tom bylo třeba vyjít od nutnosti, aby, podržuje-li se heraldika, podržovaly se v platnosti i všechny její vymoženosti a základy. Ale na nich je vždycky možno provésti uzpůsobení v novém duchu a v nových názorech, a nový znak hlav. města Prahy snad i po této stránce vyhovuje. Ukazuje, i když byly převzaty strnulé heraldické zásady, že je možné jejich další vyvíjení, poněvadž městský erb je stále heraldický produkt těsně spojený se životem. A i v tom tkví význam nového pražského znaku, že bude stupněm takového vývoje, a to nejen myšlenkově, nýbrž i formálně.

Myšlenkový podklad znaku hlav. města Prahy byl navržen v podstatě už r. 1919 městským archivářem Drem Václavem Vojtíškem, který při tom do klenotu nad střední helm, posazený na štít, vkládal buď zbrojnoše se státní vlajkou a taseným mečem jako symbol oddanosti města ve službě státu nebo sv. Václava jako symbol české ryzosti a české statečnosti města.** V této věci, když selhal pokus náměstka předsedy správního sboru města Prahy A. Simonidesa z r. 1919, aby do klenotu byl vsazen pták sokol, bylo dosaženo zdaru návrhem primátora Dra K. Baxy, který právě doporučil užití československého lva. Jinak v některých detailech původní návrh došel uzpůsobení ve zvláštní komisi a v městské radě. Definitivní kresba nového znaku pochází od akademického malíře Františka Kysely, profesora umělecko-průmyslové školy, který už r. 1922 namaloval první návrh a 3 z. května 1926 dodal druhý, řídě se při malování pokyny znakové komise.***

** Jinak vedle přijatých prvků doporučoval vztyčení standarty presidentovy a státní vlajky na městské hradbě k označení postavení města jako hlavního a sídelního města i heslo „Praga caput rei publicae“ anebo „Město vidím veliké“, po případě „Vzdoruj zlobě časů, jak odolalas věky bouřím všem“.

*** V r. 1919 v komisi zasedali za předsednictví A. Simonidesa Fr. Boháček, F. Č. Bohuslav, J. Fischer, Dr. K. Guth, Dr. L. Jeřábek, inž. Jos. Rotnágla, Dr. Jos. Sobotka, arch. Dr. J. Teige, Dr. V. Vojtíšek; v r. 1921 za předsednictví inž. J. Rotnágla Dr. K. Guth, inž. E. Mólzer, inž. A. Nový, Fr. Boháček, F. Č. Bohuslav, Dr. J. Sobotka, Dr. V. Vojtíšek; v roce 1922 prof. Dr. V. Birnbaum,

Je heraldickou zvyklostí, že helmy postavené na štítě a nesoucí klenoty, jsou obestřeny pokrývkami, které bývají i pěkně rozvinuty. Tak je i na znaku hlav. města Prahy a jejich barva je červenožlatá, právě tak jako barva stuhy s nápisem. To je barva odvozená od vlastního znaku, a tím se stala tato barva městskou barvou. Proto zejména městské prapory mohou býti v této barvě prováděny tak, že zlatý pruh bude míti přední (horní) místo a červený druhé (spodní) místo.

Znak hlav. města Prahy bude vložen především na velkou městskou pečeť, která bude provedena uměleckým dílem, a na všeliké jiné úřední pečeti, a městské zastupitelstvo i městská rada s obecními a magistrátními úřady budou jej uplatňovati za všech okolností jednak ve velké podobě v plné výzdobě, jednak v malé podobě, jen štít se znamením (velký znak, malý znak}. Jím přísluší i starost o čest a nezneužívání znaku, který stojí pod ochranou státní auktority, a jen jím přísluší rozhodovati, jak a kdy se městského znaku. smí upotřebovati. Městský erb je majetkem a právem města, užití znaku bez vědomí městské správy bylo by újmou města a porušením jeho oprávněnosti.

Uznání a zavedení znaku hlav. města Prahy je význačnou událostí v jeho dějinách. Jím se vlastně utvrzuje dílo Veliké Prahy a dává se mu průvodce do času budoucích. Poroste-li Praha, nově připojené osady praporci ať rozvinutými nebo svinutými nabudou zastoupení v praporcových shlucích, a tak městský znak i po té stránce bude dokumentovati vývoj města, jako dokumentuje jeho nastoupení k nové periodě.

Aby Praha byla vždy veliká a slavná a aby její znak ve všech časech byl nadán ctí a vážností - to necht' je snahou a tužbou všech pražských občanů i obyvatelů našeho státu, jehož je přední oporou, záštitou i vůdkyní.

LES ARMOIRIES DE LA VILLE

DE PRAGUE.

Lorsque la victoire de l'Entente à la fin de la guerre mondiale et l'heureuse révolution du 28 octobre 1918 eurent amené la renaissance de l'ancien Etat tchèque et son élargissement en une République tchécoslovaque, on fit de Prague la capitale du nouvel Etat et on lui offrit les possibilités de développement qui lui avaient été refusées sous la domination des Habsbourgs. La loi du 6 février 1920 notamment, en jetant les bases d'une fusion administrative entre Prague et les nombreuses villes ou communes de sa banlieue, permit de constituer l'importante agglomération dénommée Grande-Prague; dès lors, la capitale allait être en mesure de remplir sa mission au mieux des intérêts généraux de la population et de l'Etat. Il est clair qu'à l'imposante entité ainsi formée l'ancien blason municipal ne pouvait plus suffire, car quelques-uns de ses éléments rappelaient par trop la domination des Habsbourgs. Sur la proposition de l'archiviste de la ville de Prague Dr. Václav Vojtíšek, le professeur de l'Ecole des arts industriels František Kysela, élabora donc un blason nouveau, un blason qui évoquait le souvenir de ces deux événements mémorables ayant motivé cette transformation. On voulut y associer des éléments anciens, qui remontaient jusqu'à l'époque hussite et figuraient déjà dans les vieilles armoiries de Prague, à des éléments tout nouveaux. C'est dans ces conditions que le blason actuel vit le jour. Après quelques retouches au projet originaire, les armoiries nouvelles, définitivement arrêtées dans leur forme, furent, sur la proposition du Dr. Baxa, maire, approuvées par le corps des représentants de la commune de Prague le 1er juillet 1926. Par décret en date du 16 juin 1927, le ministère de l'Intérieur a sanctionné la décision prise.

Voici quelles sont les armes de la ville de Prague. Sur écu de gueules à la pointe arrondie figure une muraille d'or à pierres de taille rectangulaires avec créneaux d'argent et portail grand ouvert ; le portail, aux deux battants d'or, a sa grille d'or levée ; à la base du portail est un dextrochère brandissant une épée prête à frapper; du rempart de la muraille naissent trois tours d'or, également à pierres de taille rectangulaires, celle du milieu étant plus haute et plus large ; chacune d'elles, percée d'une fenêtre, porte créneau d'or et toit d'or; les deux tours latérales ont un toit en forme de tente, couronné d'une tête de pavot d'or; celle du milieu a un toit à croupe, avec deux têtes de pavot d'or; l'écu est timbré de trois heaumes recouverts de lambrequins rouge et d'or et surmontés d'une couronne d'or; le heaume du milieu supporte l'emblème du lion tchécoslovaque, qui est le petit blason national ; les heaumes latéraux soutiennent des drapeaux - celui de dextre 22, celui de sénestre 23 - dont 9, de chaque côté, laissent flotter leurs couleurs, les autres n'étant visibles que par leurs hampes d'or. L'écu est supporté, à dextre et à sénestre, par un lion d'argent à double queue, debout sur une branche de tilleul d'or qui soutient également l'écu; à la branche de tilleul est suspendue une bande rouge et d'or avec la devise „Praha matka měst“ (Prague mère des villes“).

L'écu avec la muraille, les tours et le dextrochère qui figure au portail - l'ancien blason de la ville de Prague - servit de blason aux légionnaires tchécoslovaques pendant la guerre mondiale. Le lion tchécoslovaque dominant l'écu rappelle la situation de Prague en tant que capitale de la République ; le nombre des drapeaux qu'on voit sur les côtés correspond au nombre des villes (drapeaux déployés) et des communes (drapeaux roulés) dont la fusion récente a formé la Grande-Prague. Les lions supportant l'écu de chaque côté rappellent que

Prague est en rapport étroit avec les pays tchèques et soulignent ce fait que son essor est l'oeuvre de la force et de la vaillance tchèques. La devise „Prague mère des villes" signifie que Prague, marchant à la tête des villes tch.écoslovaques en tant que „métropole", est fermement résolue à faire à toute heure son devoir, à remplir en tout temps sa mission, qui est de protéger l'indépendance de l'Etat tchécoslovaque et de travailler à sa prospérité. C'est ainsi que ces armoiries associent le passé au présent tout en suggérant des directives pour l'évolution ultérieure de la ville.

(Traduit par le prof. René Ruelle.)